

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utcza, 1078. sz. a. intézendők.

Uj évi beköszöntő

a z „Ev. prot. Lap“ szerkesztőségéhez, 1876.

A nagy idő végtelen folyamán nincs megállapodás soha és sehol, — halad az kérlelhetlen egyformaságban. A véges ember azonban subjectiv okokból részint a tudomány érdekében, részint vallásos erkölcsi tekintetek szerint méri az időt. Itt nem lehet szó azon időmérésről például, mely a napéjegyenlőség pontja földközi pályáját egy platonai nagy évül 25 ezer s néhány száz évre — már t. i. földi évre — számítja. Ez a természetbölesészek egyik vagy másik folyóiratának hasábjain jogosult. Mi a vallásos erkölcsi világrend emberei használjuk a naptári rendes időszámítást. És azon 365 nap s még valami, mely alatt a föld egyszer végzi napközi pályafutását, nagyon elégségesnek tetszik arra, hogy a véges ember földi rövid pályájának mindannyiszor oly magaslatán képzelje sőt érezze magát, melyen megállapodva körül tekinthet s vallásos erkölcsi irányának — hitéletének — mivoltáról biztos tájékozást szerezhet magának — Ily öntájékoztató magaslatra jutott az 1876-ik év első napján egy küzdelmes év elteltével az „Ev. prot. Lap“ olvasó közönsége. — Most már láthatja, tudhatja: kivel s mivel van dolga, — ismerheti a szellemet, elvet, irányt, melyet e lap képvisel s lelke sugalma szerint csatlakozhatik ide vagy amoda, — meggyőződést szerezhetett magának arról, hogy az evangyéliom alapján álló magyar prot. egyházban egy ily lap fenmaradása életszükség, anyagi és szellemi támogatása keresztyéni kötelesség. A kezdet nehézségein már túl van, — csak mi is, különösen, kik az evangyéliom oltára körül forgolódunk, tegyük túl magunkat a közönbösségnek „igy is, ugy is“ hitvány gyepűjén; foglaljuk el az adott tért s munkálkodjunk, míg nappal vagyon, mert jön az éjszaka, melyen nem munkálkodhatunk.

Röviden visszatekintve az „Ev. prot. Lap“ egy évi pályafutására: midőn megindult „risum teneatis amici!“ gúnyhang volt hallható sokak, kivált ama más oldal emberei részéről, a kiknek viszketegők a m i n d e n á r o n i

ujítás az egyházi téren komolyan átgondolt czél s a végeredmény iránti biztos számítás nélkül; — kik a rombolás dicstelen művelete által — mondjuk ki őszintén — csak bravurozni akartak a tájékozatlanok előtt saját érdekekben, de egy különleges szerves új egésznek létrehozatalára, megteremtésére vagy nem is hajlandók, — sokkal kényelmesebb s talán melegebb is levén a más bő köpenye, — vagy országra szóló gyűléskezéseiken felhozva lett aphorizmáik daczára képtelenek is; — kik elbizakodottságukban azt remélték, kezdetben, hogy széles e hazában nincsen is már talaj, melyen az evangyéliom szelid virágai hervadásnak ne indultak volna vagy tovább tenyészni képesek lennének az általok elhintett konkoly dudvái között.

Mind ez nem volt s nem lehet előttünk csuda, ha meggondoljuk, hogy az „Ev. prot. Lap“ megindulása előtt egészen szabadon üzhették vészes játékukat s hódításukat. Csak az egyetlen „Figyelmező“ vitta ellenök Pál apostoléhoz hasonló bús egyedülvalóságban az evangyéliom dic s ő h a r c z á t. Az igaz, oly erővel és nemes elszántással, hogy a nagynevű szerkesztő, ha más érdeme nem volna is, már ezért magáért kitünő helyet foglal el egykor a magyar prot. egyház pantheonában.

Azonban nekem úgy tetszik, mintha a gúnyhang némulni, a rombolási tűz lohadni, a vérmes remény hanyatlani kezdett volna a közelebbi múlt egy év leforgása alatt folyvást. És nem hiszem, hogy az elfogultságból származó tulbecsülés vádjá alá essem, midőn kimondom, hogy erre s általában a modern eszmék által felzaklatott kedélyek csilapítására az „Ev. prot. Lap“ is igen sokat tett. Tért adott, ha nem is egészben való visszazoritására, de mindenestre szűkebb mederbe terelés által s z e l i d i t é s é r e amaz ellenséges irányu áramlatnak, mely onnan a központból már-már elborítással fenyegetett; — tért adott az egyesek által soha nem indokolhatólag felvetett, felszinre hozott s az ész, a pusztá ész villanyfényénél csakis e g y o l d a l r ó l megvilágított reform kérdéseknek az evangyéliom szövéténekénél más, sőt minden oldalról komoly megfigyelés és bírálat alá vehetésére; — tért adott, nyílt felléphetési tért azok számára, kik a testvérek között

 Az előfizetés beküldése kéretik.

támadt gyászos meghasonlás pusztító viharában, szót akartak emelni az evangyéliom szent ügye mellett. — Röviden: az „Ev. prot. Lap“ egy évi szerény és becsületes működése hézagot pótol, nem is maradt siker, — kedvező eredmény nélkül s elismerést érdemel.

Ezzel az elismeréssel köszöntök én be az új év első reggelén a szerkesztőséghez. De mielőtt belépnék, megmondom: ki s mi vagyok; nehogy mint alkalmatlan vagy épen tolakodó vendég visszaütassam.

Egy magyar protestáns keresztyén, — a ki mint ilyen soha sem csatlakozhatom olyan együlethez, mely sem nem magyar, sem nem protestáns, sem keresztyén. Ilyennek tartom pedig az ugynevezett „Magyarországi protestáns egylet“-et.

Nem magyar. Czimjének már első jelzője is gyanus. Nem azt mondja, hogy magyar, hanem hogy magyarországi. Idegen földről, nem véletlenül beszármazott, hanem szándékosan behozott élősd a magyar prot. egyház testén. Hol vette magát? Annyi minden kétségen kívül áll, hogy a német „Protestanten-Verein“ koresszülötte. Ezt az egylet emberei sem tagadják.

Nem protestáns. Ezt a „Figyelmező“ oly kézzelfoghatólag bebizonyította, hogy ahhoz még valamit adni egészen felesleges volna s alig is lehetne.

Nem keresztyén. Tagadja az Istent mint az emberiségnek könyörgést meghallgató, szeretettel teljes édes atyját s általában mint a világegyetem bölcs gondozóját; — tagadja a Krisztust, mint az isteni üdvintézmény teljesedésre jutásának legfőbb tényezőjét; — tagadja a szentlelket, mint az emberi gyarlóság jóra vezérlőjét, kiségitőjét. — E hármastagadás mellett a keresztyén nevet csak bitorolja bárki is.

Ez az én meggyőződésem.

Ennek nyilvánítása után most már belépek s baráti szíves kézsorítás mellett boldog új évet kívánva, — ha kifogás nem tétetik ellenem — beállok az „Ev. prot. Lap“ egyik igénytelen munkatársának.*)

S z e g e d i K á r o l y ,
ref. lelkész.

*) Légy üdvözölve tisztelt régi barátom! vallásunk és egyházunk szent érdekében köszönettel veendjük becses támogatásodat. Én azt vélem, magok a prot. egylet főfő szónokai is megbánták már világba dobott merész tételeiket, melyekben az üdv-világ csodáit, a fiu-isten mivoltát, s általában a keresztyén természetfelettséget gúnyolva tagadták meg; s z e l i d ü l n e k, mint te is észrevetted. Ez okon mérséklettel álljunk tovább is az oltár tüze mellett, védve, örködve ott. Többen azon véleményben vannak, hogy a m. o. prot. egylet feloszló vagy mássá alakuló félen van. Bár ugy lenne, s egy hit, egy remény, egy szeretet hatalmas műveleteivel építőnk a magyar prot. Siont, melynek alapja, szegletköve a Krisztus.

S z e r k.

Ismét észrevételek

(F i g y e l m e z ő 1875. XI—XII. füzet; 536. l.)*)

Nem győzők eléggé csodálkozni azon, hogy Révész Imre ur tüzetesen fejtegeti az én válaszómat, melyet én az ő októberi nyilatkozatára tettem, ellenben azon okokról, a melyeknek én a létező bajt tulajdonítom, csak annyit mond, hogy ő azokkal nem ért egészen egyet, s a regény olvasó egyletekről röviden megemlíti, hogy azokat „a tanárok egy óra alatt megszüntethetik.“ Vagyis R. I. ur elmondja: „miképen rántottam én le a takarót“ a debreczeni főiskoláról, de azt elhallgatja, hogy én nem annyira a takarót rántottam le, mint inkább az ő félig eltakart támadása ellen védelmeztem a debreczeni főiskolat.

Igy állván a dolog, ismét megszólalok Nem tagadom, hogy nem csak a debr. főiskolának, hanem annak tanárainak is barátja vagyok, de mindemellett is nekem is „amica veritas.“ És épen az igazsághoz való lelkiismeretes ragaszkodásom ösztönöz, hogy megint tegyek egy pár megjegyzést.

Azt mondja R. I. ur, hogy szívesen visszaveszi a debr. főiskola ellen emelt vádját, ha meggyőződhetik arról, „hogy például a debr. főiskola első éves theologusai, vagy a most következő papi vizsgára megjelenő tiszteletes atyafiak, a reformátorok, latin, és német nyelvű műveit könnyen értik, és rögtönözve fordíthatják magyarra.“ Én pedig arra kérem R. I. urat, terjeszsze ki e kívánatait a többi ref. tanintézetekre, illetőleg papi vizsgát tartó bizottmányokra is és ha azt látja, hogy a többi tanintézetek növendékei megfelelnek e kellekeknek, de a debreczeniek nem, akkor ám ítélje el a debreczeni iskolát. Hiszen ő maga mondja: „Nem már ennyit csak meg lehet kívánni.“

De engedje meg nekem R. I. ur, hogy e tárgy kapcsában még egyebet is kérhessek. T. i. vegyen magának annyi fáradságot, járjon utána, hogy p. o. mig a debreczeni jogászok Kassára jártak államvizsgát tenni, általában véve milyen reputatiót szereztek ők ott a debreczeni iskolának. Vagy tegyen kérdést a pesti egyetem, és polytechnicum tanárainál, hogy általában tartják-é a Debreczenből nyert növendékeket alábbvalóknak, mint a kik más

*) Sajnos félreértésnek tartható, hogy csakugyan úgy vették többen a Figyelmező első cikkét főiskolánkról, mint félig-meddig támadást. Lapunk hittani és egynázkormányzati pontokban s egyebekben is hasonló elvet vall, mint a Figyelmező mélyen tisztelt szerkesztője; iskolánkra vonatkozólag sem tér lényegben el, legfőlegb csak árnyalatilag. Miután főiskolánk baja nyíltan világ elé vitetett, tőlem, mint szerkesztőtől rossz neven senki sem veheti, és kérem hogy ne is vegye, ha az árnyoldalok többoldalú tisztázása okáért, és csakis ezért, mindnyájunk közkincese főtanodánk érdekében a jóakaratu felszólalásoknak tért nyitok.

S z e r k.

gymnasiumokból jöttek. De ha ezt a fáradságot nem venné magának, tegyen meg csak annyit, hogy a legközelebb tartandó papi vizsga alkalmával nézze meg saját szemeivel, hogy p. o. a s.-pataki theologusok általában képzetebbek-é, mint a debreczeniek, és hogy különösen a latin, és német nyelvet teljesebben birják-é, mint ezek? Én, a ki már e kérdéseket is vizsgálgattam, meg vagyok győződve, hogy az ítélet nem lesz kedvezőtlen Debreczenre nézve. Sőt többet is merek kockáztatni, t. i. nyíltan ki merem mondani, hogy a debreczeni gymnasium Magyarország egy gymnasiumánál sem áll alább, kivéve azon egyetlen egy szempontot, hogy némely intézetek helyi viszonyai több alkalmat nyújtanak a német nyelv megtanulására.

Fölemlíti R. I. ur, hogy a cseh, morva lelkész jelölteket „még mai nap is oly szigorú vizsga alá vetik, miszerint tartoznak, a többek közt, zárt ajtóknál, tudományos theologiai értekezést írni latin és német nyelven.“ E tekintetben én azon meggyőződést fájlam, hogy ha a magyarországi ref. superintendentiák is, nem mondok többet, csak 10 év óta, ily vizsgát kívántak volna papjalöltjeiktől, ma nálunk is jobban állanánk. De, úgy látszik, azt nem akarja elhinni R. I. ur, hogy a létező szomorú állapot egyik oka a papi vizsgák lágyágában rejlik.

R. I. ur leleplezésnek nevezi szerény megjegyzéseimet, noha néhány sorral alább sincere megvallja, hogy „jól tudta, hogy épen a depr. gymnasiumra nézve valóban úgy áll a dolog, mint a cikkíró mondja, mégsem láttam soha gyűlések s jegyzőkönyvek által kifejezteni.“ Ugyan, legyen szabad kérdezni: miért nem fejezte hát ki R. I. ur, hát ha egy ilyes nyilatkozat által megnyerhetett volna néhány évet a tudományos képzésnek.

A mi a R. I. ur által is érintett regényolvasó egyleteket illeti: ám próbálja meg, tud-e olyan eszközt hozni javaslatba, a mely által ezen egyletek tulzásait egy óra alatt meg lehetne szüntetni? Én úgy hiszem, hogy nem egy óra, de egy két év alatt sem lehetne másként, mint azon egyletek bezáratása által. Ezt pedig — úgy hiszem, — R. I. ur sem merné indítványozni.

Végezetre még egyet kérdek R. I. urtól. Mit mondana arról, a ki p. o. fölfedezné, hogy a debreczeni ref. egyház hívei ma már kevesebb vallási buzgalmat tanusítanak, mint p. o. 50 év előtt, és ezen fölfedezését oly hangon adná elő, a mely azt hagyná sejtetni, mintha e hidegülés talán csak a depr. egyházban látható jelenség volna, és a melyért félig meddig a mostani lelkészeket tenné felelősekké.

Én e megjegyzésemet is azzal végezem, hogy a baj nem csak debreczeni, hanem általános, és hogy ennek okai társadalmi viszonyainkban keresendők. n.

K Ö N Y V I S M E R T E T É S.

Egyházi kánonok,

melyeket részint a magyarországi, részint az erdélyi régi kánonokból egybegyűjtött s a kor kívánatahoz képest több másokkal is bővített és kissé jobb rendbe szedett G e l e j i K a t o n a I s t v á n az erdélyi igazhitű egyházak püspöke 1649. — s függetlenül a Szatmár-Németiben 1646. évben tartott nemzeti zsi-

nat végzései. Magyar nyelvre fordította K i s s Á r o n porcsalmi ref. lelkész s a szatmári ref. egyházmegye esperese. — Kiadja a szatmári ref. egyházmegye. Nyomatott Kecskeméten, 1875. 8r. XXV+189 l. ára 1 ft 20 kr.

Üdvözljük fordítót az egyházi irodalom terén, mert bár vannak is mind az ifjú lelkész társak, mind az egyházi jogtanhallgatók közt dicséretes kivételek; de általában véve csakugyan tapasztaljuk, hogy időről időre nehezebbé kezd válni a „Canones ecclesiastici“ eredeti latin mű megértése. Azonban nem csupán alaki tekintetben, fogadjuk szívesen e szabályszerű irmodoru fordítást, mely a 100 egyházi kánont hiven és teljesen adja vissza: de tárgyi szempontból is becsessé teszi ezt azon 15 pont alatti jegyzet, mely a szöveg végén a jelzett kánonok mai jelentését vagyis azoknak a gyakorlat által a jelenkorhoz való alkalmazását fejezi ki.

Ámde, ha már jónak és czélszerűnek látta fordító a jelzett kánonokra felvilágosító jegyzeteket bocsátani közre: igen óhajtott volna e jegyzeteket folytatni azon kánonokra nézve is, melyeket a gyakorlat legalább a tiszántuli ref. egyházkerületben ma már módosított vagy épen hatályon kívül esőkké tett. Hogy pedig e mi óhajunk indokolva legyen, néhány lényeges pontot legalább például röviden elősorolni mi is szükségesnek tartunk.

A XIV és XV. dik kánon, mint a lelkészválasztásra vonatkozó, ugyszinte az idetartozó XXII-ik és XVII-dik kánon, az 1871 aug. 10. tartott tiszántuli egyházkerületi gyűlés által következőleg módosított:

1) Választható a tiszántuli egyházkerületben mindenegyen, a ki a lelkész képességi két vizsgáról rendes bizonyítványt mutat elő.

2) A lelkészválasztás az egyházi tagok által közvetlenül történik.

3) Választó minden teljes koru egyházi tag, ki az egyházi adót és terhet a választást megelőző egyházi év végeig befizette.

4) A választás körüli előintézkedés s annak vezetése az illető egyházi előjáróságot illeti.

5) A választási idő az esperes által két héttel előre kitűztetvén s az egyház által előbb a szószékből kihirdettvén, a szavazás csak személyesen gyakoroltatik! — A választás egyhangu közfelkiáltással megtörténhetik, ha azonban más név vagy nevek is hangoztatnak, és legalább 10 szavazattal bíró egyháztag szavazást kíván, akkor titkos szavazás útján történik a választás.

6) A megválasztásra általános szavazattöbbség kívántatik, ha azonban nincs általános többség, első ízben a legtöbb szavazattal bírók közül hárman, s ha még ekkor sincs általános többség, a legtöbb szavazatot nyert két egyén tüzetik ki ujlag szavazásra.

7) Minden választás csak akkor bevégezett, ha azt az esperes megerősítette s a meghíváshoz szabályszerű fizetés levél bemutatása után, beleegyezését adta, s az elválasztott fél ekkor fogadhatja el a meghívást.

A XXVII-dik kánont ma már a gyakorlat úgy értelmezi, hogy az évenként előforduló egyházlátogatás, a helybeli gondnoknak és presbyteriumnak teszi kötelességévé: templom- és iskola épület, paplak és egyházi épületek jókarban tartását s az idevonatkozó egyházi bevételek- és kiadásokról szóló számadást előterjeszteni kívánja.

*

A XXXIV-ik kanontól LXXVIII-ig terjedő kánonok, melyek a lelkészek szolgálatairól szólnak, már a gyakorlati lelkészet különböző ágaiban, jelesül: egyházi jogtan, egyház szertartástan, lelképásztori gond és bizonyos részben az egyház szónoklattanban tüzetesen adatnak elő. Ez az oka, miért a főiskolában a kánonok magyarul csak rövid kivonatban lőnek ismertetve, míg e mellett az eredeti szöveg egész terjedelemben olvastatott, ma pedig az egyházi jogtanba beszőve adatnak elő.

A LXXX-dik kánont a mai gyakorlat szintén módosítja a mennyiben a lelkészek országgyűlési, megyei, és városi képviselőikül is megválasztatnak.

A LXXXV-dik kánon tovább egy századnál volt gyakorlatban. Azonban 1734-ben a B.-kereszturi gyűlésen elvégezvén a világi elem, noha minden lelkész jelenléte nélkül — az egyházmegyén segédgondnok, az egyházkerületen főgondnok hivatal felállítását, ezen végzés különösen a tiszántuli egyházkerületben bár hosszas ellenállás és surlódás után életbe lépett, s így az esperes megszűnt a lelkész bírása lenni, hanem e helyett az esperes és segédgondnok iker elnökele alatt — határozott számú egyházi és világi ülnökökből álló egyházmegyei consistorium állítottatott fel mint a lelkész és egyház között támadt peres ügyekre nézve első folyamodásu törvényszék. — Hasonlóképen az egyházkerületen superintendens és főgondnoknak kettős elnöksége alatt egyházkerületi konsistorium jött létre, melynek mint másodfolyamodásu törvényszéknek minden esperes és segédgondnok szavazatképes tagja.

E kánon közigazgatási tekintetben is módosított, jelesül 1860-ban (szept.) Debreczenben tartott egyetemes értekezleten a képviseleti rendszer mind az egyházak presbyteriumába, mind az egyházmegyék és egyházkerületek közgyűléseibe behozatott.

A XC-ik kánont módosította a gyakorlat a superintendens választás módjára nézve. Meghalálózván a superintendens az egyházkerületi főgondnok körlevelet bocsát minden egyházmegyéhez, hogy a kebelbeli egyházak szabadon és jó lélekkel válaszsák a lelkészek közül azt, a kit legalkalmasabbnak ítélnék, s ha első szavazásnál senki nem nyer általános többséget, hárman a kik legtöbb szavazatot nyertek, kijelöltetnek s a ki másodizben kap általános többséget, a lesz megválasztott superintendenssé. Szavaznak pedig minden egyházak annyi szavazattal a hány rendes lelkész van az egyházban.

Volnának még több megjegyzéseink mindazon kánonokra nézve, melyek az idő viszontagságai miatt érvényen kívül esnek. De egy rövid könyvismertetés kellő határok között kívánván maradni, csak a leglényegesebb változásokat hoztuk fel például azok közül, melyeket a gyakorlat, a végrehajtó egyházkerületi gyűlések és főleg az 1821 és 1860-dik években Debreczenben tartott egyetemes értekezletek jónak láttak behozni egyházi kánonainkba. — Azonban mind a tisztelt fordító által tett, mind az általunk elősorolt módosításokból annyi tagadhatlanul következik, hogy e mi különben érvényben álló kánonaink csakugyan hiányosak, annál fogva sürgető a szükség, hogy egy mielőbb tartandó nemzetiszinában az egyházjog jelen fogalmához képest új egyházi törvények hozassanak. Addig is azonban, míg ez nem történik, a magyar ref. egyház jelen helyzetének erélyes fentartása igényli, hogy ragaszkodjunk meglevő egyházi törvényeinkhez azok ellenében, a kik sem evangéliomhoz, sem dogmához, sem kánonhoz többé nem ragasz-

kodnak, mert talán a „széles látkörűség“ tul teszi őket minden korlátokon. Mi pedig szűkebb látkörűek itt is mint minden társadalmi viszonyok között elismert igazságnak tartjuk, hogy sokkal tanácsosabb írott törvények bár hiányosak által, mint semmi törvény által igazgattatni. — Innen ismét azon következtetést vonjuk le, hogy mivel peres ügyekben ugy az egyház megyén, mint egyház kerületen ezentul is mint eddig fenálló egyházi kánonainknak eredeti latin, szövege lesz döntő: igen kívánatos lett volna, ha a tisztelt fordító a magyar fordítás mellé másik oldalon egyszersmind a latin szöveget is mellékelte volna, annyival inkább, hogy a latin kánonok példányai ma már igen elfogytak. Azonban e fordítás így is csakugyan hézagpótló kivált az ifjabb nemzedékre nézve, mely azonkívül, hogy a kánonok latin példányaihoz nehezen juthat, hovatovább a latin irás felfogásának is minél kevésbé leendő birtokában, e teljes és hű fordítás pedig mindenivel megérteti mint kelljen az Isten házában, mely „az élő Isten auyaszentegyháza“ forgolódnia és közreműködnie

Azért, midőn még egyszer üdvözöljük a jeles fordítót, hogy a hol keletkeztek először latinul az egyházi kánonok, most ugyancsak Szatmárból indulnak ki magyarul, de szeretjük hinni nem „utóljára,“ hanem egy nem sokára bekövetkező második kiadásban is, a midőn a jelzett hiányok kipótlását az ügybuzgó fordítónak becses figyelmébe ajánljuk. — A tisztelt közönséget pedig, mivel a kánonok nemcsak a tiszántuli, hanem más egyházkerületek által is használtatnak, a tömeges pártolásra felhívjuk, annyival is inkább, mivel a befolyó tiszta jövedelmet a könyvkiadás költségeit viselő egyházmegye a kebelében levő papi gyámintézetre fogja fordítani.

Kelt Debreczen, jan. 5. 1876.

gy. I. t.

B E L F Ö L D.

B é k é s,

(ó év; százados ünnepély, egy jótevő özvegnő).

A békési ref. egyházban körülbelöl husz év óta azon gyakorlat van, hogy az év utolsó napján délután a vasárnapihoz hasonló rendes istenitisztelet tartatik. Kétszeri harangozás után a szó szoros értelmében telve a templom. Éneklés végeztével fellép a lelképásztor. Imádkozik, prédikál is, s a berekesztő könyörgés után áldást mond a gyülekezetre. Ennyi az egész. — És mégis a város prot. közönsége, kertek, kültelepek, messze tanyák felkelhető lakosai megjelennek ez ünnepélyes órán, sőt más hitfelekezetűek is nagy számmal, a ref. egyház templomában.

Miután a békési ref. egyház temploma a mostani alapon épen száz év óta áll fenn: az egyházi előjáróság ugy intézkedett, hogy e száz évi fenállás emléke a legnagyobb egyszerűséggel ugyancsak az ó év utolsó napján ünnepeltessék meg. Délelőtt egyházi beszéd és keresztelés, — délután alkalmi ima és esketés. Ez az egyszerű program. — A dalárda közreműködése.

Vincze Sándor tanár ez alkalomra „A rabzsidók imája“ dallamára következő templomi éneket készíté:

Százados falak közt zeng az ének,
Szent lakában menny s föld Istenének,

És fölzengve szárnyal fel az égnek:
 „Áld e helyet, áld meg szent Atyánk!”
 „Füstölögtesd oltárit dicsően,
 Éleszd a hitnek lángját sziveinkben.”
 Erre kér e százados kövek közt,
 Szent érzetből fölbuzgó imánk!

„S hogy ha szenvedő, bús özvegy, árva,
 E szent helytől gyógyulását várva,
 Hő fohászat hozzád felbocsátja:
 Óh Uram! irgalmasan fogadd!!
 Hisz' a hitnek élő kútforrása,
 Rémes éjnek biztató ságára
 S hívő lelkünk erős köszikléja —
 Istenünk! egyedül csak te vagy.”

A békési ref. egyház egyik hitbuzgó tagja özvegy Bercei Mihályné sz. M e g y e s i M á r i a asszony, ki már régebben egy 400 azaz négyszáz forint értékű ezüst edényt készíttetett saját költségén az urasztalára, most Ó Felsége legmagasb elismerésében részesült azon emberbaráti nemes tetteért, hogy maga gyermektelen lévén, 12 apa és anya nélküli árva gyermeket nevelt fel s juttatott emberkorra két keze becsületes munkája után. — A legmagasb elismerés közigazgatási uton egész ünnepélyességgel juttatott tudomására.

V i t a g y ü l é s

a d e b r e c z e n i f ő i s k o l a i „h i t t a n s z a k i ö n k é p z ő t á r s u l a t” - b a n. 1875. decz. 14.

A hittanszaki társulat életében mindig élénk mozgalmat idéz elő a tagok, - és meleg érdeklődést az ifjuság közt az évenként tartatni szokott vitagyűlés. Így nevezett nap is d. u. 5 órakor szép számmal gyűltek egybe a felsőbb tanulók tagjai a IV. teremben, hol a vitagyűlés tartatott. A hittanszaki társulat tagjai közül 30-an voltak jelen, mely számot jelentékenyen gyarapítá úgy a hittanhallgatók (kik nem tagjai a társulatnak), mint a joghallgatók buzgó részvéte. Képviselve volt minden évfokozat, a végzett hittanhallgatóktól kezdve az első éves hit- és jogtanhallgatókig. Mindannyian nagy figyelemmel kísérték a vitázók észrevételeit, úgy hogy a rendes egy órán túl fél órával tartott meg a gyűlés tartama.

A megvitandó tárgy: „Keresztyén szem-pontból helyeselhető-e a hullák elégetése vagy sem.”

V i t á z ó k. Madarász Lajos és Faragó Bálint 4-ed éves hithallgatók.

Elnök megnyitván a gyűlést és felolvastván az alapszabályok ide vonatkozó pontjait, felszólítja a vitázókat nézeteik előadására.

M a d a r á s z L a j o s beszédének főbb pontjai a következők:

Ha a föld egyik vándora tért enged az utána jövő nemzedéknek; ha elért oda, a honnan nincs visszatérés többé: az őt környező emberekre az eltemetés gondja hármlik.

A holttest eltakarításának két módja van, t. i. elégetés és eltemetés.

Elégették halottaikat a rómaiak, görögök, etruskok, latiumbeliek, sőt még a zsidóknál is találunk hullaégetési esete-

ket. — Homér Hektor holttestének elégetéséről emlékezik; Virgil a latiumbeliek hullaégetési eseteit adja elő. Az első rómaik ugyan temetni szokták halottaikat, azonban már a 12 táblás törvény a hullák elégetését rendeli el; csak Márius képezett ez alól kivételt. Tacitus a germánok hulla égetéséről tesz említést. Az ó testamentomban I. Sám. XXXI. 12. tételik említés hulla égetéséről, úgy látszik azonban, hogy a zsidók csak megtiszteltetésből égették el halottaikat.

Ezekből láthatjuk, hogy a hullák elégetése nem új eszme, egy idős az úgy szólván az emberiség történelmével.

A temetés nem egyéb, mint valamely vegyi folyamat megindítása. A mint a lélek kimegy a testből, azonnal vegytani erők hatása alá jut a test, a szilárdabb részek a földnek, a légművek pedig a levegőnek adatnak át. Ezen légmű részek az egészségre káros befolyásúak. Az emberiség törekvése azonban eleitől fogva oda volt irányozva, hogy a hullákat kivonja ezen általános törvény alól, s épen e miatt káros befolyást idézett elő; mert a gázok okai az egészségtelenségnek.

Az elégetés által csak gyorsítjuk ezen vegyi folyamatot ezért határozottan helyesebb eljárásnak kell tartanunk a hullák elégetését, mint a földbe való temetést.

A halott eltemetése nem egyéb, mint a test lassu élenyülésnek való átengedése, de ez oly lassan megy végbe, hogy könnyen káros befolyásu lehet. Ezen káros befolyásu rothadástól kell tehát megóvni a holttesteket.

Hogy a rothadások a legborzasztóbb hatásokat ígéznek elő, elég a csataterekre hivatkoznom. (Gaeta ostrománál Varrens felemlítette ugyan a hullák elégetését, de elleneztek; s ime mily borzasztó typhus támadt ott?)

Az egészségre tehát káros befolyásu levén a holttestek rothadása, helyeseljük a hullák elégetését, annyival is inkább, mivel a szentírás maga mondja: por vagy és porrá kell lenned.

Kegyeletből nagy pompával temetik el a halottakat, s vajjon mi történik velök a sirban? A sir a legborzasztóbb látványt rejti. Bűz ömlik onnan ki stb. Kérdelem, ez-é a kegyelet, hogy a kivel egy test, egy lélek voltunk, ily rút állapotba teszszük?

A koporsóban felbredés a legborzasztóbb valami lehet, ki volna képes csak le is írni az ilyen tetszhalott helyzetét?

A sirkertekben emlékköveket emelünk kedveltjeink sirja felé, évtizedek mulva azonban a földműves ekéje hasítja a földet, hol kedveseink nyugosznak. Ez-é az igazi kegyelet, vagy az, midőn a halottak hamvait hamvvedrekben őrizzük saját közelünkben. Imé Pompeji utcáin az utas azonnal felismeri a hamvvedreket ma is, daczára annak, hogy csaknem 2 ezer év robogott tova felettök. — Az-é az igazi kegyelet, ha lassan elrothadni engedjük a holttestet, vagy pedig megszabadítjuk a férgek romboló hatásától.

Miért nem alkalmazták tehát a keresztyének a hullák elégetését? — A keresztyén vallás a római birodalom hanyatlásával kezdődött. Eleinte titokban tartották a keresztyének isteni tiszteleteiket, s így alkalmuk a hullák elégetésére nem volt, midőn pedig megerősödtek, azért vetették el a hullák elégetését, mivel azt tartották, hogy a testnek is részt kell venni a tulvilági életben.

A józan irás magyarázat sincs ellene a hullák elégetésének. A megfizetés elve szerint a testnek is részt kell venni a jutalom és büntetésben, Pál apostol szavai szerint azonban a tulvilági életben dicsőségesebb testet nyerünk, (tehát nem e régít.)

Az új-szövetségben ugyan nem találunk hullaégetési ese-

tet, azonban azon körülményből, hogy Pál apostol nem szolt ellene semmit sem, következtethetjük, hogy a hullák elégetése a keresztyén felfogással megegyezik, különben ellenezte volna azt Pál.

Ennélfogva a hullák elégetését keresztyén szempontból helyeselhetőnek tartom.

F a r a g ó B á l i n t a következőkben válaszol:

Nem az a kérdés, hogy elégettessenek-e a holttestek, vagy nem, hanem az, hogy helyeselhető-e ezen eljárás vagy sem keresztyén szempontból. — A mai világban sok olyasmi történik, a mi keresztyéntelen.

A kik a holttestek eltemetését nem helyeslik, nemzetgazdászati szempontból indulnak ki, azt mondván, hogy nemesak költségesek a temetők, hanem kigőzölgéseik folytán ártalmasak is. Kérdem: vajjon időztek-e már rendes és rendezett temetők dögvészt vagy egyéb ragályos betegséget elő? Nem-e sokkal inkább a szemétdombok ártanak az egészségnek! És ha a kegyelet fákkal ülteti be a sírkereteket, nincs-e minden bajnak eleje véve?

Nem fordulnának tetszhalotti esetek elő? — A mai orvosi tudomány haladt már annyira elő, hogy megtudja határozni, halott-e vagy nem az illető. Ha pedig tetszhalottat égetünk el, akkor szinte megöljük azt.

Hogy nagyobb kegyeletet adhatunk szeretteinknek, ha holttesteiket elégetjük, nem áll; mert nagyobb kegyelet a holtat a föld csendes anya keblébe rejteni el, mint szemeink láttára tenni semmivé.

Hogy férgek pusztítják a földben a holttestet, ez csak a materialismus szemében lehet szálla.

A hullák elégetése a népre káros hatása, mert veszélyezteti a jövő életről hitet. És ha nem hisz feltámadásban a nép, nem kerüli a bünt és erkölcstelenséget többé. Igaz ugyan, hogy a keresztyénség első századában ez nem rendítette meg a jövő élet felőli hitet, mert ime a vértanuk gyakorta máglyán égettettek meg, Néró szurokba vonva fáklyák gyanánt égettette kertjében a keresztyéneket, de azért a hívők korántsem estek kétségbe, a feltámadás hite nem rendült meg ezáltal: mindazáltal helyesebbnek tartották a hullák eltemetését, mint az I. Kor. 15, 36—41 verseiből is kitetszik, meg voltak tehát győződve a keresztyének a felől, hogy valamint az elvetett magból, annak elrothadása után támad az új növény, ugy a holttestből is annak elenyészése után új élet kezdődik.

A népnek a feltámadásról hite nem olyan szilárd most, mint volt régen, s ma sem tudják sokan a feltámadást másképp képzelni, mint csak ugy, ha a holttest sértetlen tétetik a földbe. A nép tudja, hogy szeretteik el fognak porlani, de e tudat sokkal boldogítóbb, mint elégetett hamvaik látása.

Lássuk azonban, helyes-e vagy nem a hullák elégetése.

A keresztyénség előtti időkben divatban volt a hullák elégetése, de nem azért, mivel ezt tartották volna az ember méltóságához illőbbnek, hanem mivel irtóztak a cadavertől. De bár nem tudták is, hogy az ember isten képre és hasonlatosságára van teremtve, mégis birtak némi fogalommal az embernek a többi teremtmények feletti méltóságáról; így például Hektort 7 nap és 7 éjjel siratták előbb, és csak azután égették el; elégették pedig a régiek a holttesteket azért, mivel nem volt hitök a feltámadásról. — Az ó-szövetségben csak egy hulla égetési esetet találunk feljegyezve I. Sámuel XXXI. 12.

Nem áll, hogy a keresztyén vallás ellentétben a pogány

vallással akarta volna eltemetni a halottakat; a keresztyén vallás az embert méltóságának világos tudatára emelte, mint ez kitűnik I. Kor. III. 16, Efez. II. 19—22, Rom. XIV. 8, és más egyéb szentirási helyekből. E magasabb elismerés követelte, hogy a keresztyének másképp gondolkozzanak, mint a pogányok.

Az emberi hulla egészen más érzelmet kelt fel az emberben, mint más holttest; elnézzük, hogy a bőrt az állatokról lehuzzák, de megvetéssel fordulunk el azon embertől, a ki kiméletlenül vagy kegyetlenül bánik az ember testével. Mily kellemetlen reánk nézve, ha kedveseink hulláit még csak kiméletlenül érintik is, hátha még szemünk láttára szétrombolják? Ez nem azon kimélet, melylyel embertársaink iránt tartozunk.

És vajjon hogyan jöttek ma arra a gondolatra, hogy a hullák elégettessenek? 1852. M o l e s c h o t t kimutatta, hogy a föld felszínén levő vilsavas anyagok annyira felszivatnak idővel, hogy a föld nem lesz képes a szükséges élelmi szereket megteremni; mivel pedig a csontok sok vilsavat tartalmaznak, milyen jó volna, ha az emberi hullák elégetése által nyert hamvat a föld megtermékenyítésére fordítanók? — Tehát az Isten azért teremtette az embert, hogy a növények tápláléka legyen?

Igaz ugyan, hogy a föld egykor elvesztheti termékenységét, de csak évezredek mulva, s az Isten ki eddig gondoskodott rólunk, nem feledkezik meg ezután sem felőlünk.

Én tehát a hullák elégetését keresztyén szempontból nem tartom helyeselhetőnek.*)

Kalmár Viktor 4 éves hithallgató, és Nagy József végzett theologus szólottak még a kérdéshez Madarász álláspontját támogatván; Faragó B. Kalmárnak felelt. Végre a két fővitázó élt a nekik adott joggal s még egyszer sürgették nézetök helyességét, észrevételeket tevén a közben felmerült érvekre.

B e t h l e n d i E n d r e elnök összegezi a mondottakat:

A mint hallották, 3 szempontból indulnak ki a vitázók: t. i. nemzetgazdászati érdekből, hitből és a kegyelet adójából.

Nemzetgazdászati szempontból inkább lehetne ellene, mint mellette harcolni.

Kegyelet szempontjából azt mondja M. L. ur, hogy szebb, ha nem tesszük ki a holtakat a férgek martalékának, F. B. ur pedig az ellenkezőt bizonyítja be, t. i. hogy ez által a természet törvénye van áthágva, de meg továbbá nagyobb kegyelet, ha az ember nem látja a halottnak szétromboltatását.

Hit szempontjából a történetre hivatkoznak, felemlítvén, hogy régen elégették a halottakat. M. L. ur szerint a keresztyének azért temették el a hallottakat, mivel ők a feltámadást vastag értelemben vették; továbbá a feltámadás hitének nem árt hat a holttestek elégetése, mert a mint Isten a hamuból, ugy a hamvvederből is feltámaszthatja a halottakat. F. B. ur szerint pedig a keresztyének nem azért temették el halottaikat, mintha meg akarták volna magukat különböztetni ezáltal is a pogányoktól, hanem azért, mivel belátták az embernek nemesebb és magasabb rendeltetését, különböztették meg halottaikat az állati hullák elpusztulásától.

Felszólítom tehát a tisztelt közgyűlést véleményének nyilvánítására.

Szavazásra kerülvén a dolog, a szavazásra képesített tagok közül 10-en odanyilatkoztak, hogy ker. szempontból helyeselhető a hullák elégetése; 19 pedig: hogy nem helyeselhető. Elnök nem szavazott.***) — Ezzel a gyűlés véget ért. Egy jelenvolt.

*) Térészüke miatt a többi beszédeket kivonatban sem adhatjuk.

**) A holtak iránti kegyelet hiányzása is egyik

K Ü L F Ö L D.

A poroszországi egyetemes zsinat.

1-ső közlemény.

Poroszország régi tartományainak rendkívüli egyetemes zsinata, melyre a tartományi zsinatokon történtek a választások, a főegyházi tanács és a kultusministerium közt folyt hosszas tanácskozások után Berlinbe, ez évi november hó 24-ik napjára összehivatott és ott az Urak háza termeiben mintegy 3-4 héten át ülésezett, legalább a „Neue evangelische Kirchenzeitung“ december 18-diki 51. száma azt írja: midőn lapunk jelen száma az olvasók kezébe jut, a zsinat már be lesz zárva; midőn e tudósítást írjuk, még csak az első olvasásnak van vége, a második fololvasásnál már csak kevés változtatás fog történni. Bár mindenféle párttörődék össze volt gyűlve, melyek még néhány változtatásra az egyházi szabadság értelmében gondoltak, mégis alig van kilátás, hogy csak egyik vagy másik pont is megváltoztassék. Az egyetemes zsinatrendi tervezet, mely tanácskozás tárgyává lőn, most már nyilvánossá van téve, és itt a leglényegesebb határozatokat közölhetjük az olvasó közönséggel. A tanácskozás végeredményei tehát egészen és nagyban már készen vannak előttünk, melynél fogva feladatunk az, hogy ezeken, a tárgyalások vezérfonala nyomán, végig menjünk.

Az egyetemes zsinat 150 tagból áll, kiket a tartományi zsinatok választottak, Poroszország 24-et, Brandenburg 27-et, Pomeránia 18-at, Posen 9-et, Szilázia 21-et, Szászország 24-et, Westfalia 12-öt, a Rajnamellék 15-öt; továbbá az evangélikus fakultások 6 tagjából, a general-superintendensekből és a császár által kinevezendő 30 tagból. A zsinat tartama 6 év. A 150 választott tagok egy harmada lelkész, második harmada a kerületi- vagy tartományi zsinatok vagy községi testületek tagjai, az utolsó harmadrész minden korlátozás nélkül választott „tekinthető, egyháziilag tapasztalt és érdemes férfiak“-ból áll. — Szükség, hogy életök 30-ik évét mindnyájan betöltötték legyen.

„Az egyetemes zsinat célja az, hogy a király egyházi kormányával együtt az országos egyház fentartására és gyarapítására szolgáljon az evangélikumi hitvallás alapján.“ Hatásköre további általános meghatáro-

vonása az erkölcsi hanyatlásnak — mondja Revue Chrétienne tudósítója. — Dresdában több hulla égetés fordult elő a múlt év nyarán; többek közt egy orvos ifju nejeinek holttestét gázműhelyben égettette el. Az e feletti botrány oly izgatottságot szült, hogy a rendőrség be tiltotta a további ilyenü kísérleteket. Mind e mellett is a legkalandosabb tervek s a legviszátetszőbb hirdetések napi renden vannak. P. o. egy iparos feltalált oly módszert, melylyel a holttestből nyert hamvat márvány kinézésű szmárd kővé változtatja az elhalt neve és élet ideje felirattal. Egy másik hirdeti, hogy az elhaltak arcképét vési rá, s így a szilárdított hamv nyakékül használható stb. Lipcsében regény is jelent meg e tárgyban „Hamv a hamvban“ különös czim alatt. Kereskedést üzni, iparcikké téve, a kedves kamvakkal, imé a modern anyagelviség egyik czélzata! — A föld anyai kebele aránylag a legesendesebb és legbiztosabb rejtkehely az ez élethől elköltözötteknek; — a hamvveder minél értékesebb (arany, ezüst), annál hamarabb vándorolhat egy szivtelen örökös, vagy könnyelmű — pazar utód kezébe — a zálogházba! természetesen az egykor kedves hamvaktól meguresítve.

S z e r k.

zásai közül kiemelendő: „a keresztyén egyházak felekezeti ügyei felőli értesítés közvetítője.“

„Az országos egyház törvényeire nézve megkivántatik az egyetemes zsinat beleegyezése, és királyi megerősítés, melyet ő azon joga erejénél fogva gyakorol, mely őt az egyházi kormányzatban megilleti.“ Először szükség, hogy az ilyen törvény, mielőtt szentesítés végett a király elibe terjesztetnék, a kultusministertől jóváhagyást nyerjen, „mely szerint az állam részéről ellene semmi kifogás nincs.“

Kizárólag az egyházi törvényhozásra tartoznak: az egyházi tanszabadság szabályozása, a lelkészek felváltási kötelezettsége, az egyetemes országos egyház használatára készitendő vallási könyvek feletti határozás, az egyetemes egyházi ünnepek behozása vagy eltörlése, az egyházi alkotási körüli változtatások, feylemgyakorlás a lelkészek és más egyházi szolgák felett, a hivatalra képesítés egyházi követelményei és a lelkészi hivatalok betöltése fölötti egyházi alapelvek. — Az alkotmányváltoztatásnál (29 §.) egy indítvány merült fel, mely szerint arra nézve a szavazatok kétharmad többsége kivántassék meg; de ez indítvány, mint az alkotmány változtatást szükségtelenül nehezítő, nem ment keresztül sem zsinat, sem egyház tanács nem pártolván.

A Rajnamellék Westfáliának külön álló határozat van szentelve, ennek ugyanis javított egyházalkotmánya levén az a két tartományi zsinat beleegyezése nélkül az országos egyházi törvényhozás által nem változtatható meg.

Az egyetemes zsinat gyakorolja az ellenőrködést úgy a főegyháztanács által kezelt központi alap, mint az általános adományok felett, valamint az országos egyház céljaira történt kiadások és az eszközök beszerzésére szükséges megadóztatás felett is.

Az egyetemes zsinat az egyházi kormány munkásságának egész körében tehet indítványokat és hasonlóképen, az egyházi kormányzás tekintetében felmerült panaszokat is intézheti. „Az egyetemes zsinat e felett fogalmazott határozatai az evangélikus főegyházi tanácshoz mennek vizsgálat és ítélettel végett.“ (Folyt. köv.)

Közli: R á c z K á r o l y.

K Ü L Ö N F É L É K.

Gózon Gy. ref. lelkész — kit a mérsékelt álláspontuak között látnánk örömet — rövid észrevételt tesz a P. e. i. L. 2-ik számában közlé; tisztelettel csak annyit jegyzünk meg állítására, hogy az isteni üdvintézmény világában a csoda nem mellőzhető, maga a teremtés, s az istenfia megtestesülése csoda, s ki a megváltás szükséges csodáit nem hiszi, az épít fővényre; a kik jelt kívántak akkor is, mikor a legfőbb jel élve állt előttök, vagy is mikor láthattak volna sem akartak látni, azok rovattak meg méltán az Urtól. Az evangélikomban azt olvassuk, hogy a Jézus Krisztusba, mint az élő Isten fiába való hit a földolog, s ez magába foglalja az Isten fia csodájába való rendületlen hitet is. Ne azt idézzük a mi nincs a szentírásban, hanem azt, a mi ott van. (Silói.)

B é k é s. Hogy az innen jött szilárd ujévi üdvözletet közöltük, egyik oka, igazolni, miszerint „a szellem természete“ másként is „lúktet,“ mint sokan alanyilag vélik; s a hit egén nem mindig oly színű „nap süt,“ mint valakinek sajtáságos színes szemüvege mutatja.

T Á R C Z A.

Krisztus tanítása és befolyása a világra.

(2-dik folytatás.)

Az ő jellemének eredetisége ép oly említésre méltó, mint jelesége. Ő nem volt csak a nagy tanító, mint a régi bölcsészek, kikhez a tanítványok sereglettek, hogy hallgassák őket. Ő nem volt, csak az elmés gondolkodó, a ki visszavonultan élt az emberi társaságtól. Ő nem volt aszkéta, ki az emberek ártatlan boldogságára hidegen pillantott. És másfelől nem találjuk az ő csodálatos tevékenységében a nyughatatlanságnak, izgatottságnak s indulatosságnak legkisebb nyomát sem. Teljes, tökéletesen önzetlen, életét, tevékenységét, gondolkodását s beszédeit szüntelen az Isten szolgálatjára s az emberek javára irányá. Tanítványainak lelkületére nyilván azon benyomást tette, hogy ő csodálatos hatalommal bírt s azt végzetlen leereszkedéssel párosítva, szüntelen csak jótevésre, sohasem rosra fordítá. Csodahatalmával sohasem élt saját kényelmére, soha hogy magát a nyomortól, avagy legsúlyosabb szenvedéseitől megmentse, saját kimondhatatlan nagy „én“-jét mindig megszorítá s megtagadá, egyedül másokkal jöttvén. Lássuk már most:

II

a z ő t a n i t á s á t. Ez szintoly nevezetes, mint ő maga. Más morálphilosophok vagy az életművészetnek tanítói vitatkoztak az ő tanítványaikkal, előadván morálrendszereket vagy theologiai teoriákat. Ő sohasem élt bizonyítékokkal, soha nem állított fel teoriákat, soha nem fejtegetett kidolgozott rendszereket. A mit mondott, azt oly nagy tekintélylyel mondá, hogy az ő hallgatói álmélkodának annyival inkább, mivelhogy az ő élete nagy alázatosságban, jelleme pedig nagy önmegtagadásban tünt ki.

Az ő okoskodásának rendszere rövid s noha sok új vala benne s az is ellenállhatlan bizonyító erővel bírt, mégis leginkább a hallgatók lelkiismeretére hatott. S az ő tanítása most is még nagyjából a lelkiismeretre hat, s elvben legalább áthatja az egész keresztyénségnek, sőt kitünő mértékben Muhamed követőinek morálját is. Azért könnyű azon nagy elveket, melyeket nyilván hirdetetett, röviden részletezni. Tanításának alapja és gyökere „az igazság.“ A kelet népeiről, kik között tanított, állítják, hogy nagy hajlammal bírnak a csaláshoz. Krisztus a legkeményebben ítélte el a becstelenséget és képmutatást. Ezzel kapcsolatosan nagy nyomatókkal követelte a gondolatok tisztaságát, meg nem elégedvén az ugynevezett külső tisztességes étellel; a szívből jönnek a gonosz gondolatok, gonosz beszédek, gonosz cselekedetek. A fejszét a fa gyökerébe kell vágni.

A pogányok és zsidók forrón szerették hazájokat, azonban ezen patriotikusok mintegy másik „alter egóval“ össze volt forrva halálos gyűlölettel az idegenek iránt, mely gyűlölet Palestinában sohasem volt hevesebb, mint Jézus korában. S ezen honszeretet s az idegenek iránti gyűlölet a magános életet is áthatotta. Uralkodó elv vala: „szeressed felebarátodat, honfűtársodat, — gyűlöljed ellenségedet.“ Soha még a világ ily szavakat nem hallott: „mondom néktek, szeressétek ellenségeiteket.“ S

noha ezek csak gyengén s tökéletlenül alkalmaztattak, mégis tettleg az egész emberi gondolkodást felforgatták. Jézus mondá, nemcsak kiméltétek ellenségeiteket, nemcsak bocsássatok meg ellenségeiteknek, hanem: szeressétek ellenségeiteket. Azt akará, hogy mind, a mit tanított, a szív mélyében lelje alapját.

A keresztyénre nézve tehát lényeges dolog, hogy minden felebarátjának szívből bocsásson meg. Krisztus tanításának azon ellenvetést tették, hogy a hősies erény elvét aláassa és a tevékeny patriotizmust álmodozó philantropiává feloldja. Ez ellenvetés hamis. Az ő tanítása távol volt minden álmodozástól és nyavalyáságtól. Ő tevékeny s tetterős jóakaratot tanított s azt egyiránt minden teremtett lényre ki akará terjeszteni. Egyébiránt ha tudjuk mikép szánakozott és sirt az Ur Jéruzsálem felett, mikép szerette Pál Izráelt s kész lett volna megmentéseért életét is odaadni, nem állithatjuk, hogy a valódi patriotizmus Jézus szívében vagy leghivebb követőinek érzelmeiben el lett volna fojtva.

A főkülönbség pedig Krisztus és valamennyi más tanítók közt ebben áll: erkölcsitanítók minő például Socrates, az ő személységökkel mindig háttérben állanak. A philosophia mind, Socrates csak az alázatos tanítvány, a ki gyarlónak érezte magát az igazsággal szemben; minden vallásu próféták: Mózes, Zoroaster, Muhamed csak azon szót mondák ki, a mit az Isten szájokba adott. Azért az Isten minden sők legjobb esetben csak szolgálói s kitüntetett alattvalói. De Jézus Krisztus, ő a szelid, az alázatos, az önzetlen, az önmagát megtagadó, az önmagát feláldozó, magát nemcsak az élet példány képeül állítá fel, hanem a hitnek, szeretetnek, reménységnek, engedelmességnek, odaadásnak, feláldozásnak, tiszteletnek és imádásnak egyedüli tárgya is.

Ezt tagadni annyi volna, mint minden keresztyén emlékezetet darabokra tépni.

Ismerem azon ellenvetést, hogy ez nem volt Krisztus eredeti tanításának egy része, hogy ez csak halála után hívei közt terjedt el, kik visszapillantván szeretett s elvesztett barátjok s tanítójokra lassan-lassan isteni tulajdonokkal felruházták s isteni tiszteletben részesítették őt.

Névszerint azt állítják Krisztus modern ellenségei, hogy János iratai, vagyis inkább azon iratok, melyeket a második században szent Jánosnak helytelenül tulajdonítottak s a később Pál neve alatt költött levelek ápták ezen tulhajtott hitet. — Azonban eltekintve János evangyéliomának hitelességétől, melyet most már kétséghevonni nem lehet, ha sem ez, sem Pál levelei ránk nem maradtak volna, csak ott volnánk, hol most vagyunk. Mert ugyanazon tanítást foglalja magában a három synoptikus evangyéliom kezdettől- végig. (Folyt. köv.)

Rimler Károly

Figyelmeztetés!

Lapunk ez évi két első számát minden mostani előfizetőinknek megküldendjük, a 3-dik számot már csak azokhoz irányozzuk, kik az előfizetést beküldötték, vagy beküldését előre jelezték.

Szerkesztő.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.